

Kvalitetsreformen for universiteter og høyskoler (2001-2004)

Utgangspunkt (2000):

Sterk statlig (sentral) styring av utdanningstilbudet (oppretting/nedlegging/dimensjonering) og arbeidsdeling mellom institusjoner: Høyskoler: Korte, yrkesrettede utdannelser.

Universiteter: Langvarige disiplinorienterte studier og forskerutdanning

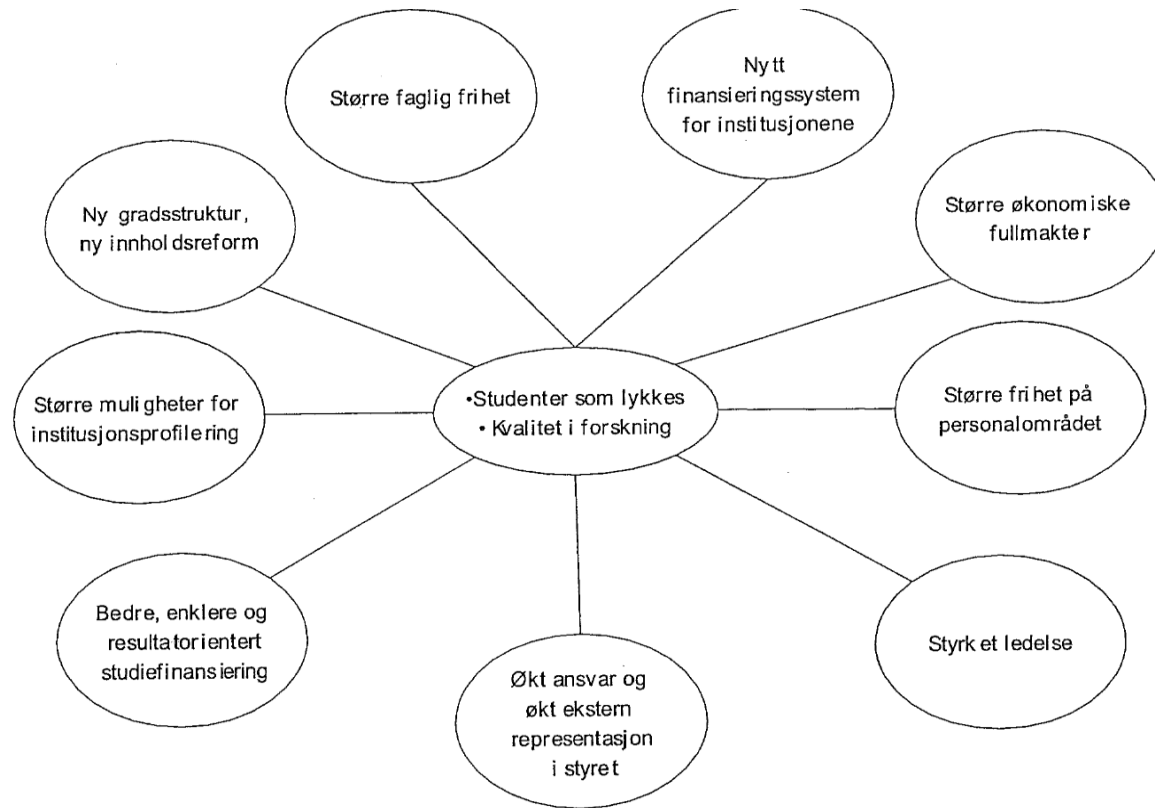
Etter reformen:

Kvasimarkedet: Autonome institusjoner bestemmer tilbud – staten betaler institusjonene for "resultater" (beståtte studiepoeng etc.)

Mindre arbeidsdeling mellom universiteter og høyskoler, men større "autonomi" ved universitetene enn ved høyskolene.

Uavhengig akkrediteringsorgan (NOKUT) vurderer opprykk av institusjoner etter fastsatte regler.

Kompleks reform: Intelligent design?

Avgrensning: Styrings- og finansieringsystem

Bakgrunn 1: Kort om situasjonen før reformen

Bakgrunn 2: Ideer fra utlandet

Bakgrunn 3: Reformen av andre sektorer

Utredning: Mjøsutvalget

Beslutningsprosess

Noen resultater

Bakrunn 1:

- Midten av 1990-tallet:

Struktur: Fastsatt arbeidsdeling mellom institusjonstyper

- 26 statlige høyskoler: 2-3 årige utdanninger
- 4 universiteter (til og med doktorgrad)
- 6 vitenskapelige høyskoler (til og med doktorgrad)
(- noen private institusjoner (BI mfl))

Finansiering: Årlige budsjett-tildeling til hver institusjon (m.a. måltall for kandidatproduksjon)

Styring: Departementet bestemte etablering og nedlegging av studietilbud og dimensjonering av studieplasser (opptak)

Noe oppmykning (delegering) fra slutten av 90-tallet (statsråd Lilletun, KrF).
Høgskolen i Stavanger: Doktorgrad i Offshoreteknologi fra 1999.

1998: Nedsetting av Mjøsutvalget som skulle foreslå reformer av sektoren.

Bakgrunn 2: Ideer fra utlandet

- OECD – sentral premissleverandør på dette området:
- Deltakelse i høyere utdanning: Elite – masse – universiell
- Delvis begrunnelse: Humankapitalens betydning for økonomisk vekst
- Økt konkurranse fra utenlandske institusjoner
- Nødvendig: Økt differensiering av studietilbud for å imøtekomme studenters ulike interesser, behov og evner, og samfunnets krav
- Internasjonal tendens: Overgang fra regelstyring til målstyring og resultatstyring.
- Anbefaling: Autonome institusjoner, resultatbasert finansiering og kvalitetskontroll

Bakgrunn 3: Reformen i andre sektorer

- Eksempel: Sykehusreformen:
- 1997: Innsatsstyrt finansiering (ISF). Stykkprisfinansiering (ut fra diagnose) av behandlingstilbud.
- Ramme (basisbevilgning) og stykkpris - fordelt 60/40
- Resultat: Trolig økt behandlingsaktivitet. Vridninger fra mindre "lønnsomme" til mer "lønnsomme" (enkle) behandlinger.
- Fra 2002: Regionale statlige helseforetak:
Økt ansvar, større fullmakter, bedre arbeidsdeling mellom sykehus

Mjøsutvalget (1998-2000). 8/5 2000

NOU 2000: 14. Frihet med ansvar

- Differensiering mellom institusjonstyper:
 - Universiteter/vit. høyskoler: Selvakkrediterende (bachelor/master/doktorgrader)
 - Høyskoler: Må få godkjent (av akkrediteringsorgan) nye tilbud på master og doktorgradsnivå
- Opprykksordninger (fra høyskole til universitet).
Krav: Fem mastergradsprogram og fire dr.gradsprogram.
- Opprettelse av akkrediteringsorgan (NOKUT)
- Finansiering: Basisbevilgning + "resultatbasert" for undervisning og forskning.
 - Flertallet (inkludert Aasland, SV) : Studentene tildeles gebyrstipend (voucher) som brukes til å betale institusjonene for undervisning
 - Mindretallet: Resultatbasert finansiering (stykkprisfinansiering av avlagte studiepoeng med mer)
- Annet: Omlegging av studiestruktur, pedagogikk, styringsstruktur (flere eksterne og studenter og færre vitenskapelig ansatte i styringsorganene)

Forslag fra regjeringen 9/3 2001 (statsråd Giske, Ap)

- Styring for hensiktsmessig arbeidsdeling
- Men de 4 breddeuniversiteter: Full frihet
- Vit. høgskoler: Full frihet på deres fagområder
- Høgskoler: Kun frihet til å etablere inntil 2-årige tilbud på lavere gradsnivå, ellers godkjenning av dep.
- Høgskoler med en godkjent doktorgrad kan omdøpes til universitet, men kun med rettigheter på doktorgradsområdet.
- Finansiering: Basisbevilgning + "resultatbasert" for undervisning og forskning.

Beslutningsprosessen

Stortingets flertall støtter Mjøs (7/6 2001)

- Alle unntatt Ap: Høgskoler med 4 godkjente dr.grader kan bli universitet (med fullmakter tilsvarende breddeuniversitetene)
- Høgskolene rett til etablering/nedlegging av 3-årige studier (bachelor)
- Uavhengig organ for akkreditering av institusjoner og master/dr.grader for høgskoler (NOKUT)
- Ap: Regelverk bør muliggjøre at Agder, Bodø, Stavanger og (kanskje) Oppland/Hedmark) blir universitet

Finansieringsmodellen

- Stortinget støttet (juni 2001) prinsippet om tredeling: basis+undervisning+forskning
- Finansieringsmodellen ble spesifisert i statsbudsjettet for 2001-2002 (statsråd Clemet, H): 60% basis, 25% undervisning (studiepoeng), 15% forskning.
- Stortingskomiteen (des. 2001) viste til at:
 - Saken hadde vært diskutert før
 - Institusjonene hadde fått økt frihet til etabl./nedlegging av studier

Andre endringer

- NOKUT opprettet fra 1/1 2003
- Ny felles lov for universiteter og høyskoler vedtatt i 2004:
 - Endret styringsstruktur: Flere eksterne og student-representanter.
 - Nedbygging av ”fagstyret”. Sterk svekking av fagansattes innflytelse i beslutningsprosesser.

Foreløpige resultater

- Fire nye universiteter + mange "wannabees"
- Dramatisk økning i antall studietilbud – mange "kreative" tilbud. Markedsføring/innpakking. Overkapasitet i distriktene.
- Fagmiljøer må tilpasse seg (tilby "salgbare" studier) for å overleve
- Interne "sperrer" (andre fagmiljøers vurderinger) fjernet
- Eksterne "sperrer" (departementets vurderinger) fjernet.
- NOKUT "kvalitetssikrer" – hovedsakelig for nye master og dr.grader fra høgskolene